

حضور عزتمند در عرصه بین‌المللی آموزش پزشکی

نیلوفر پیکری^۱، حمید اکبری^۲، سید حسن امامی رضوی^۳، باقر لاریجانی^۴، علی‌اکبر حق‌دوست^{۵*}

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۶/۲۶

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۷/۲۸

چکیده

زمینه و هدف: بین‌المللی سازی آموزش پزشکی، یکی از وجوه مدل شش وجهی تعالی دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور است که در اسناد بالادستی کشور به عنوان مسؤلیت نظام آموزش عالی در توسعه روابط علمی در سطح جهان و منطقه با حفظ اقتدار ملی در نظر گرفته شده است.

روش بررسی: در مقاله حاضر با بهره‌مندی از نظر صاحب‌نظران و مسؤولین بین‌المللی سازی آموزش پزشکی در کشور تلاش گردیده تا به ابعاد گوناگون این مهم در حوزه علوم پزشکی، با ذکر مضامین اصلی و ارائه پیشنهادهایی در مورد راهکارهای آینده آموزش پزشکی در سطح بین‌المللی در ایران پرداخته شود.

یافته‌ها: عرضه گسترده ظرفیت‌های آموزش عالی علوم پزشکی کشور در سطح منطقه، جهان و توانمندسازی در سطوح ملی و فراملی، رصد همکاری‌های بین‌المللی در حوزه علوم پزشکی و توسعه شبکه تبادلات علمی کشور و برنامه‌های آموزشی مشترک با دانشگاه‌های معتبر جهان از محورهای اصلی بین‌المللی سازی آموزش پزشکی است. البته ایستایی بر برخی محورها مانع پویایی همه‌جانبه در مسیر درخشش بین‌المللی می‌گردد. هدف از بین‌المللی سازی تنها جذب دانشجوی خارجی و طرح‌های تحقیقاتی مشترک نیست. راهبری مجلات، انجمن‌های علمی و موسسات بین‌المللی برون‌مرزی توسط فرهیختگان کشور و ایجاد شعب بین‌المللی از مصادیق درخشش بین‌المللی است که توجه نظام آموزشی کشور را می‌طلبد.

نتیجه‌گیری: بدین ترتیب با ایده‌پردازی و خلاقیت، تربیت دانش‌آموختگانی با تبلور در عرصه‌های جهانی و فراهم آوردن زمینه مرجعیت علمی بین‌المللی می‌توان در راستای تحقق این رسالت گام برداشت.

کلمات کلیدی: بین‌المللی‌سازی، آموزش پزشکی، آموزش عالی، ایران

۱. استادیار، اپیدمیولوژی، معاونت آموزشی، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، تهران، ایران. niloofarpeykari@gmail.com

۲. استاد، داروسازی، معاونت آموزشی، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، تهران، ایران. hamidakbari44@yahoo.com

۳. استاد، جراحی عمومی، معاونت آموزشی، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، تهران، ایران. shemamirazavi@gmail.com

۴. استاد، فوق تخصص غدد، مرکز تحقیقات غدد درون ریز و متابولیسم، پژوهشگاه علوم غدد و متابولیسم، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی و درمانی تهران، تهران، ایران.

larijanib@tums.ac.ir

۵. نویسنده مسئول، استاد، اپیدمیولوژی، معاونت آموزشی، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، تهران، ایران. ahaghdooost@gmail.com

مقدمه

اعتلای آموزش علوم پزشکی کشور در نظر گرفته شده است (۵). در این راستا، برنامه‌ای راهبردی ناظر بر اسناد بالادستی با عنوان حضور عزتمند در عرصه‌های بین‌المللی تدوین شده است که شامل سه محور عرضه گسترده ظرفیت‌های آموزش عالی علوم پزشکی کشور در سطح منطقه، جهان و توانمندسازی در سطوح ملی و فراملی، رصد همکاری‌های بین‌المللی در حوزه علوم پزشکی و توسعه شبکه تبادلات علمی کشور و برنامه‌های آموزشی مشترک با دانشگاه‌های معتبر جهان است (۶).

وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و دانشگاه‌های علوم پزشکی و خدمات بهداشتی، درمانی کشور به منظور تحقق اهداف برنامه راهبردی یادشده، عزمی ملی نشان داده‌اند که مصادیق آن در شکل ذیل آورده شده است (۷، ۸).

طی سالهای اخیر، دانشگاه‌های علوم پزشکی و خدمات بهداشتی، درمانی کشور، ۴۲۱۹ دانشجوی خارجی را برای تحصیل در کشور جذب نموده‌اند و بدین ترتیب سهم دانشجویان خارجی از کل دانشجویان ۱،۹۷ درصد بوده و از میزان مورد انتظار در شاخص‌های مرتبط با برنامه ششم توسعه (۱،۸٪) فراتر رفته است. از اقدامات ارزنده دیگری که انجام پذیرفته است، دعوت از اساتید خارجی و محققین ایرانی خارج از کشور برای تدریس در دوره‌ها و کارگاه‌های آموزشی و اجرای طرح‌های مشترک است. طبق آخرین نتایج رصد فعالیت‌های بین‌المللی دانشگاه‌ها، بالغ بر ۱۲۰ استاد مدعو متخصص در رشته‌های مختلف، در زمینه‌های یادشده با دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور همکاری داشته‌اند (۸).

شایان ذکر است بالغ بر ۱۸۸ تفاهم‌نامه همکاری علمی بین‌المللی توسط دانشگاه‌های علوم پزشکی و خدمات بهداشتی، درمانی کشور با دانشگاه‌ها و سازمان‌های علمی سایر کشورها منعقد گردیده که اجرایی شدن آنها، دستاوردهای ارزشمندی را برای کشور به دنبال خواهد داشت (۷). در راستای بین‌المللی سازی آموزش پزشکی، ۲۲۰ کوریکولوم آموزشی به زبان انگلیسی ترجمه گردیده و ۸۷ دانشگاه علوم پزشکی و غیرعلوم پزشکی در سامانه EducationIran ثبت گردیده و ظرفیت‌های آنها در عرصه‌ی بین‌الملل معرفی گشته است (۹).

بین‌المللی سازی یکی از فرایندهای جهانی شدن آموزش عالی است که در اسناد بالادستی کشور مورد توجه قرار گرفته است. در ماده ۶۶ قانون برنامه ششم توسعه جمهوری اسلامی ایران آمده است که دولت موظف است به منظور حضور موثر نظام آموزش عالی کشور در تولید، توسعه و نشر علم و فناوری و تربیت دانشجو در سطح بین‌المللی و برقراری توازن و ارتقای کیفیت آموزش عالی و پژوهش و فناوری فعالیت نماید (۱). همچنین در نقشه جامع علمی کشور و سند جامع روابط علمی بین‌المللی جمهوری اسلامی ایران نیز توجه زیادی به نقش آفرینی در عرصه بین‌الملل شده و نگاه برون مرزی در سندهای توسعه علمی به خوبی متبلور شده است (۲، ۳).

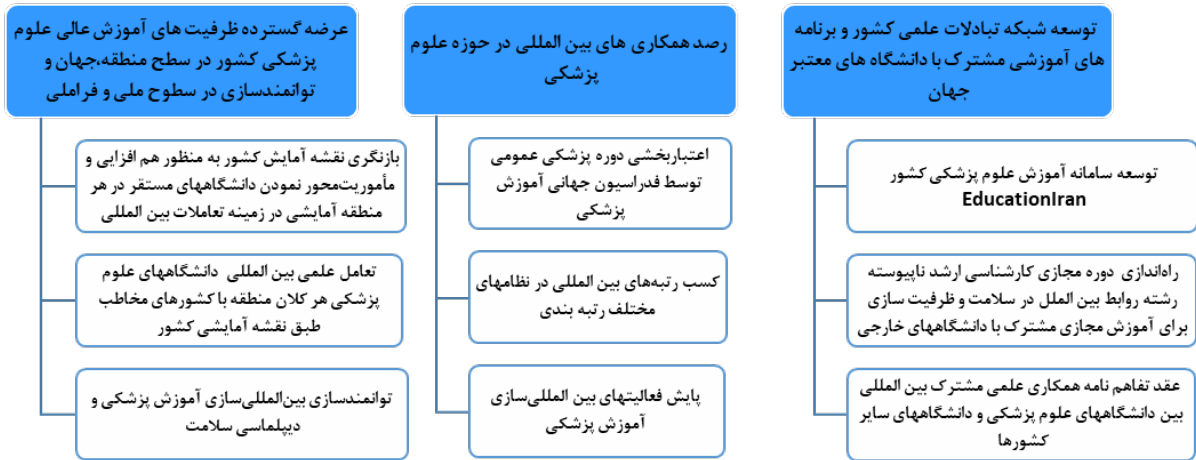
بین‌المللی سازی آموزش پزشکی به نوعی مسؤولیت نظام آموزش عالی در توسعه‌ی روابط علمی در سطح جهان و منطقه است. در این مسیر، اقتدار ملی از پنجره توسعه علمی با رویکردی نو باید مد نظر قرار گیرد. در نظر داشتن سهم اقتصادی صنعت آموزش عالی، ارتقاء سرمایه‌ی فکری و شاخص توسعه انسانی^۱، توسعه‌ی فرهنگی از طریق پذیرش جوامع علمی مختلف با فرهنگ‌های متفاوت با حفظ تمامیت فرهنگ ملی و تقویت روابط دیپلماتیک میان ملت‌ها، بدون درخشش علمی بین‌المللی میسر نخواهد بود (۴).

با وجود تعاریف و شاخص‌های مختلف، ابعاد دقیق مفهوم عملیاتی بین‌المللی سازی آموزش علوم پزشکی شفاف نگشته و این مفهوم عمیقاً نیازمند واکاوی است. در مقاله حاضر تلاش گردیده تا به ابعاد گوناگون این مهم پرداخته شود و مضامین اصلی آن به اشتراک گزارده شود.

حرکت در راستای درخشش بین‌المللی

در مدل شش وجهی (HEMUNEX^۲) تعالی دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور، درخشش بین‌المللی به عنوان یکی از وجوه اصلی

1. Human development Index
2. Hexagonal Model of University Excellence

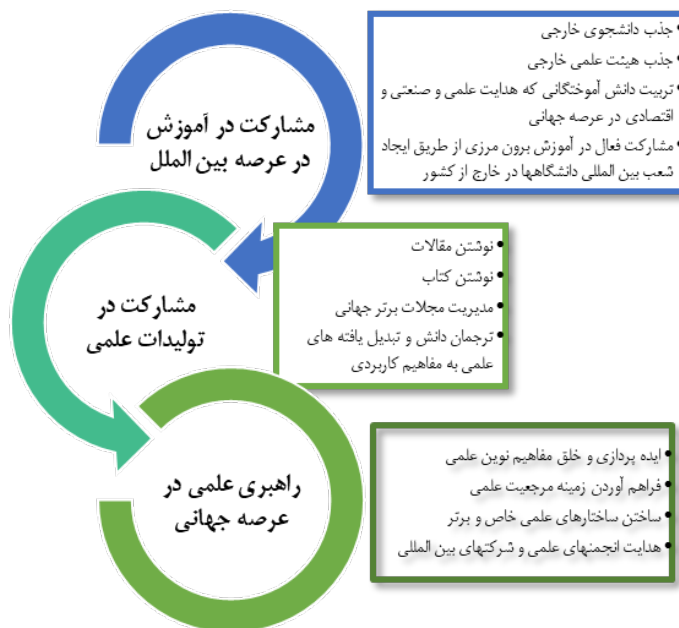

شکل ۱. مصادیق حرکت در راستای درخشش بین المللی

حضور عزتمند در عرصه بین الملل

از عناصر برجسته حضور عزتمند جمهوری اسلامی ایران در عرصه بین المللی آموزش پزشکی، مشارکت در آموزش در عرصه بین الملل، مشارکت در تولیدات علمی و راهبری علمی در عرصه جهانی است. در شکل ۲ مضامین مورد نظر هریک از عناصر یاد شده به تفکیک ذکر گردیده است.

شایان ذکر است که ۱۴ دانشگاه از جمهوری اسلامی ایران، در نظام های رتبه بندی مختلف دانشگاه ها (Times Higher Education Ranking (۲۰۲۱) و Shanghai Jiao Tong University Ranking (۲۰۲۰)، حائز رتبه زیر ۱۰۰۰ شده اند (۱۰، ۱۱). میزان مشارکت ایران در تولید دانش علوم پزشکی در سطح منطقه از ۱۵٫۵ درصد در سال ۱۳۹۵، به ۲۵٫۸ درصد در سال ۱۳۹۹ رسیده است (۸، ۱۲، ۱۳).

شکل ۲. عناصر برجسته حضور عزتمند در عرصه بین المللی آموزش پزشکی

در سالهای اخیر، دانشگاههای علوم پزشکی کشور در جذب دانشجوی خارجی و جلب مشارکت اساتید خارجی و محققین ایرانی مقیم خارج از کشور حضور پررنگی داشته است ولی تربیت دانشجویانی که در مدیریت جهانی در آینده نقش جدی ایفا نمایند و هدایت علمی، صنعتی و اقتصادی در عرصه جهانی را برعهده داشته باشند، نیازمند اتخاذ استراتژی‌های مناسب با شناخت بازارهای منطقه‌ای و جهانی است.

در این راستا، اعضا هیات علمی دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور، می‌توانند نقشی کلیدی در بین‌المللی سازی آموزش پزشکی با بهره‌مندی از حمایت سازمانی، مدیریت مشارکتی و سرمایه‌گذاری ایفا نمایند (۱۴). از دیدگاه اعضای هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، راهکارهای سیاسی-دیپلماتیک، ساختاری-دانشگاهی، فرهنگی-اجتماعی، اطلاع‌رسانی-ارتباطی، محتوایی-آموزشی، انگیزشی-انسانی و راهکارهای تجهیزاتی-تکنولوژیک نقش مؤثری در بین‌المللی سازی آموزش پزشکی دارند (۱۵، ۱۶).

مشارکت فعال در آموزش برون مرزی از طریق ایجاد شعب بین‌المللی دانشگاهها در خارج از کشور از مضامین دیگر مشارکت در عرصه‌ی بین‌المللی آموزش پزشکی است. این مهم به‌ویژه در منطقه می‌تواند به تربیت نیروی انسانی بهداشتی و درمانی مورد نیاز کشورهای مدیترانه شرقی منجر گردد (۱۶). مشارکت در تولیدات علمی از رسالتهای حائز اهمیت دانشگاههای کشور است. در حال حاضر ایران، ۲۷ درصد تولیدات علمی منطقه در حوزه‌ی علوم پزشکی را برعهده دارد (۸). همچنین شایان ذکر است، ۴۵۳ نشریه علمی، پژوهشی معتبر علوم پزشکی در کشور منتشر می‌گردد که زبان انتشار ۲۹۴ مورد از آنها، زبان انگلیسی است (۱۷). ولی باید توجه داشت تمرکز بر ابعادی محدود، نظام آموزش عالی کشور را از دستیابی به رسالتهای دیگر خود دور می‌سازد. یکی از مهمترین رسالتهای آموزش پزشکی، ترجمان دانش و تبدیل

یافته‌های علمی به مفاهیم کاربردی است. راهبری علمی در عرصه جهانی مستلزم مرجعیت و سرمایگی در علم، حرکت در مرزهای دانش، اهتمام به ارتقاء کیفیت تولید علم، ایجاد جنبش‌های اجتماعی، اقتصادی، علمی ناظر بر مؤلفه‌های اجتماعی مؤثر بر سلامت و اهداف توسعه پایدار و همچنین ایده‌پردازی و خلق مفاهیم نوین علمی است.

همکاریهای علمی بین‌المللی با منظری جامع، سرمایه‌گذاری برای آینده محسوب می‌گردد و می‌تواند موجب توسعه روابط سیاسی در قالب نظام آموزشی گردد. همچنین باید به نظام آموزشی به عنوان صنعت آموزش عالی نگریست و توسعه اقتصادی را نیز از پیامدهای حضور عزتمند در عرصه‌ی بین‌المللی دانست. در این مسیر، توان علمی کشور در اقصی نقاط کشور در زمینه‌های مختلف، جایگاه جغرافیایی کشور در منطقه و همچنین سابقه‌ی تاریخی درخشان ایران چه در ایران باستان و چه در عظمت پس از اسلام، نگاه جهانیان را به خود معطوف می‌سازد و فرصتی برای درخشش جهانی فراهم می‌آورد (۱۸). شبکه‌سازی و استفاده از ظرفیت انجمنهای علمی می‌تواند به ساختن ساختارهای علمی خاص و برتر و هدایت انجمن‌های علمی بین‌المللی یاری رساند (۱۹، ۲۰).

از دید اعضای هیئت علمی دانشگاه شهید بهشتی، مهمترین چالشهایی که آموزش عالی بین‌المللی با آنها مواجه است به ترتیب، چالش‌های «فرهنگی، ساختاری، دیپلماتیکی، فناورانه، مالی و دانشگاهی» هستند (۲۱) مسائلی چون تحریم و اثرات اقتصادی و سیاسی آن، کوتاه مدت بودن برخی برنامه‌های ملی و کمبود زیرساخت لازم برای اجرایی‌سازی نمودن آنها، فردگرا بودن و شکاف در شبکه‌سازی و هم‌افزایی و عدم تبدیل یک ساختار مفهومی جامع‌نگر منطبق بر اسناد بالادستی به برنامه‌های عملیاتی مبتنی بر اهداف ملی، از معضلات مسیر بین‌المللی سازی است.

نتیجه‌گیری

سیاست گذاری راهبردی و برنامه ریزیهای بلند مدت ناظر بر فرصتها و تهدیدها، حاکمیت فرابخشی نظام آموزش عالی در سطوح مختلف، بهره مندی از ابزارهای مدیریتی مناسب و قوانین و مقررات مورد نیاز، پاسخ به نیازها و فراهم آوردن

زیرساختهای لازم نرم افزاری و سخت افزاری و ایجاد بستر گفتمان سازنده و درک مشترک از مفهوم درخشش بین‌المللی در سطح ملی، منطقه ای و جهانی می تواند به حضور عزتمند در عرصه‌ی بین الملل منجر گردد.

منابع

1. Parliament of Islamic republic of Iran. Law of the Sixth Five-Year Development Plan. Tehran, Iran; 2016. Available at: <https://www.rrk.ir/Files/Laws/>.
2. Supreme Council of the Cultural Revolution. Scientific road map. Tehran, Iran; 2010. Available at: <https://irimc.org/Portals/0/PDF/ScientificMap.pdf>
3. Supreme Council of the Cultural Revolution. Comprehensive document on international scientific collaboration of the Islamic Republic of Iran. Tehran, Iran; 2018. Available at: <https://sccr.ir/pro/2106>.
4. Moosavi MM, Azizi M, Badizadeh A, Rezghi H. Identifying the Components of Internationalization of Higher Education (Case Study: Medical Services Education Industry). J Healthcare Management. 2019; 9(4): 7-12 (Persian).
5. Pourabbasi, A., Kheiry, Z., Emami-Razavi, S. H., Yazdani, S., Ghanbari, H., Haghdoost, A. Hexagonal Model of University Excellence; Guarantee the Promotion of Iran's Health System on the Way of Implementation of Statement of the second step of the Islamic Revolution. Journal of Medicine and Cultivation. 2020; 29(3): 171-182. (Persian).
6. Ministry of Health and Medical Education, Deputy for Education. Transformation and innovation in medical education packages. Tehran, Iran; 2015. Available at: https://dme.behdasht.gov.ir/uploads/113/doc/Book_Tahavol.pdf.
7. Ministry of Health and Medical Education, Deputy for Education. Internationalization medical sciences education in Islamic republic of Iran. Tehran, Iran; 2019. Available at: <https://dme.behdasht.gov.ir/uploads/113/doc/internationalization981107.pdf>.
8. Akbari H, Peykari N, Bahmanian A. Medical Education Internationalization. Ministry of Health and Medical Education, Deputy for Education. Tehran, Iran; 2021. Available at: [https://dme.behdasht.gov.ir/uploads/113/2021/Aug/29/booklet%20\(7\).pdf](https://dme.behdasht.gov.ir/uploads/113/2021/Aug/29/booklet%20(7).pdf)
9. Iran's Center for the Internationalization of Higher Education web page. <http://educationiran.ir/en>.
10. The Times Higher Education World University Rankings; 2021. Available at: https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings/2021/world-ranking#!/page/0/length/25/sort_by/rank/sort_order/asc/cols/stats.
11. Academic Ranking of World Universities (ARWU); 2021. Available at: <https://www.shanghairanking.com/rankings/arwu/2021>.
12. Djalalinia, S., Owlia, P., Setareh Forouzan, A., Habibi, E., Dejman, M., Baradaran Eftekhari, et al. Health research evaluation and its role on knowledge production. Iranian journal of public health. 2012; 41(2): 39-46.
13. Malekafzali, H., Eftekhari, M. B., Peykari, N., Gholami, F. S., Djalalinia, S., Owlia, P. et al. Research assessment of Iranian medical universities, an experience from a developing country. Iranian journal of public health. 2009;

- 38(SUPPL. 1): 47-49.
14. Valimoghaddam zanjani S, Damirchili F, Zolghadr M. The Role of Faculty Members in the Internationalization of Medical Universities of Iran. *J Med Edu Dev.* 2020 ;15(1): 3-14.
  15. Zamani Manesh H. A Confirmatory Factor Analysis of Effective Solutions for Internationalization of Medical Sciences Curriculum: Faculty's Viewpoint. *Journal of Medicine and Cultivation.* 2017; 26(3), 197-212.
  16. Dadgaran, N., M. Bagheri, and A. Ahmadi, Identification of the Dimensions and Components of Medical Education System Enhancement at International Level Using Delphi Analysis. *Research in Medical Education.* 2020; 12(1): p. 52-61.
  17. Ministry of Health and Medical Education, Deputy for Research and Development. *Medical sciences journals' database.* Available at: <https://journals.research.ac.ir/>.
  18. Danaei, G., Farzadfar, F., Kelishadi, R., Rashidian, A., Rouhani, O. M., Ahmadnia, S, etal. Iran in transition. *Lancet.* 2019; 393(10184), 1984-2005. doi:10.1016/s0140-6736(18)33197-0
  19. Hosseini J, Movaghari R, Khorsand M, Peykari N, Amirkhani M. The Forty Years' Experience of Medical Sciences Education System of in Development of Medical Scientific Association. *Journal of Medicine and Cultivation.* 2018; 27 (4): 251-259.
  20. Fathi vajargah K, Arefi M, Zamanimanesh H. Study of international higher education in Shahid Beheshti university. *Training & Learning Researches.* 2013; 14(3): 35-48.

Effective Medical Education Internationalization

Niloofar Peykari¹, Hamid Akbari², Seyed Hasan Emami-Razavi³, Bagher Larijani⁴,
Ali Akbar Haghdooost^{5*}

Abstract

Background and objective: The internationalization of medical education is one of the aspects of Hexagonal Model of University Excellence. It is considered in the upstream documents as the responsibility of the higher education system for promotion scientific collaboration in regional and global levels while preserving national authority.

Materials and method: In the present article, we attempt to address the various aspects of internationalization medical sciences by providing suggestions on the way forward according to key informant and related policy makers' opinion.

Results: The main features of effective internationalization are as follow; extensive supply of higher medical education capacities in national and international levels, monitor medical sciences international collaboration, and develop the country's scientific exchange network and joint educational programs with the worlds authentic universities.

It is remarkable, Internationalization doesn't limit to invite foreign students and joint research projects. But, the leadership of journals, scientific associations and international institutions abroad, and the establishment of international branches could be bring out operative internationalization.

Conclusion: Ideation and innovation, appropriate training for international presence, and scientific authority could be a critical step towards the realization of the effective medical education internationalization.

Keywords: Internationalization, Medical education, Higher education, Iran

1. Assistant professor, Epidemiology, Deputy for Education, Ministry of Health and Medical Education, Tehran, Iran.
2. Professor, Pharmacology, Deputy for Education, Ministry of Health and Medical Education, Tehran, Iran.
3. Professor, Surgery, Deputy for Education, Ministry of Health and Medical Education, Tehran, Iran.
4. Professor, Endocrinology, and Metabolism Research Center, Endocrinology and Metabolism Clinical Sciences Institute, Tehran University of Medical Sciences, Tehran, Iran.
- 5*. Corresponding Author, Professor, Epidemiology, Deputy for Education, Ministry of Health and Medical Education, Tehran, Iran.